

гнучкою та піддається постійному оновленню та коригуванню в залежності від змін у соціально-економічних та екологічних умовах. Тільки таким чином можна забезпечити сталість розвитку туризму та збереження природних та культурних ресурсів на довгострокову перспективу

Отже, стратегія розвитку сталого регіонального туризму має велике значення для збереження природних та культурних ресурсів, забезпечення економічного розвитку територіальної громади, регіону та підвищення якості життя місцевого населення. Для її успішної реалізації необхідно враховувати особливості кожного конкретного регіону та залучати до процесу сталого розвитку туризму всіх зацікавлених сторін. Стратегія має бути гнучкою та постійно піддається оновленню та коригуванню в залежності від змін у соціально-економічних та екологічних умовах. Тільки таким чином можна забезпечити сталий розвиток регіонального туризму та збереження природних та культурних ресурсів на довгострокову перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доктрина сталого розвитку. URL: <http://semenets.soborna.org.ua> (дата звернення: 07.11.2024).
2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 №168 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p> (дата звернення: 07.11.2024).

Л. В. Субботіна, І. С. Зігунова

*Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка*

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто значення природних туристичних ресурсів України для розвитку екскурсійної діяльності, зацентовано увагу на потенціалі різних регіонів. Підкреслено важливість природоохоронних об'єктів, санаторно-курортного туризму, спелеотерапії та екотуризму. Особлива увага приділена Карпатському регіону, Закарпатській та Вінницькій областям як провідним туристичним напрямкам. Висвітлюються можливості рекреації, оздоровлення та культурного пізнання, які сприяють збереженню природної та культурної спадщини України.

Ключові слова: *природні туристичні ресурси, екскурсійна діяльність, екотуризм, історико-культурні пам'ятки, зелений туризм, рекреація, бальнеологічні ресурси*

The significance of Ukraine's natural tourism resources for the development of excursion activities is examined, with a focus on the potential of various regions. Emphasis is placed on the importance of conservation sites, spa tourism, speleotherapy, and ecotourism. Special attention is given to the Carpathian region, Zakarpattia, and Vinnytsia regions as leading tourist destinations. The paper highlights opportunities for recreation, wellness, and cultural exploration, contributing to the preservation of Ukraine's natural and cultural heritage.

Keywords: *natural tourism resources, excursion activities, ecotourism, historical and cultural landmarks, green tourism, recreation, balneological resources*

Постановка проблеми: Україна має багатий природно-культурний потенціал для розвитку туризму, особливо екскурсійної діяльності. Природні багатства країни, такі як національні природні парки, водоспади, озера, гірські хребти та інші природні об'єкти, є основою для розробки різноманітних туристичних маршрутів. Однак використання цих ресурсів стикається з багатьма проблемами, такими як: надмірні туристичні потоки, недостатня інфраструктура та фінансування природоохоронних заходів, що може призвести до деградації природних об'єктів. Це підкреслює необхідність впровадження принципів сталого туризму для збереження природної спадщини та сталого розвитку туристичного сектору.

Метою статті є дослідження потенціалу природних туристичних ресурсів України для розвитку екскурсійної діяльності, а також виявлення проблем, що виникають при їх використанні, та пропозиції щодо їх реалізації. сталий туризм. Метою є насамперед аналіз можливостей використання природних ресурсів під час подорожей, які сприяють економічному розвитку регіонів, збереженню природної спадщини та розвитку екологічної свідомості туристів і місцевих жителів.

Україна – держава з багатою природною спадщиною, яка має величезний потенціал для розвитку туризму. Завдяки унікальному географічному положенню та різноманіттю природних ландшафтів, наша країна пропонує широкий вибір туристичних ресурсів, що стають основою для організації екскурсійної діяльності. Ці ресурси не лише сприяють економічному зростанню регіонів, але й дозволяють зберегти природну і культурну спадщину України.

Туризм є важливим чинником розвитку економіки та культури України. Згідно із Законом України «Про туризм» [1], туризм має стратегічне значення для підвищення добробуту населення та зміцнення місцевих економік.

Природні туристичні ресурси України включають різноманітні ландшафтні та екосистемні утворення, зокрема гірські масиви, степові зони, лісові комплекси, річкові та озерні системи, водоспади, також заповідники та національні природні парки. Ці джерела є основою для розробки широкого спектру екскурсійних програм,

орієнтованих на різні категорії туристів, включаючи любителів активного відпочинку, дослідників природних процесів, сімей з дітьми, любителів екотуризму, а також тих, хто шукає можливості для оздоровлення та відпочинку.

На Закарпатті поступово формується потужний туристично-рекреаційний комплекс із чітко вираженими літнім і зимовим сезонами. Літній період характеризується можливостями для збереження здоров'я, відпочинку та лікування, а зимовий сезон приваблює туристів завдяки гірськолижним курортам. Крім того, область також посідає провідне місце серед регіонів України за кількістю природоохоронних об'єктів. На Закарпатті 454 об'єкти природно-заповідного фонду, які займають понад 171 тис. га, що свідчить про значний екологічний потенціал області. [2, с. 153].

Одним із ключових напрямів є природно-заповідний туризм. Національний природний парк «Синевир», Карпатський біосферний заповідник та Ужанський національний парк пропонують туристам унікальні маршрути, що дозволяють насолоджуватися неповторними пейзажами Карпатських гір. Наприклад, озеро Синевир є важливим природним об'єктом, де можна спостерігати специфічну флору та фауну краю. Ужанський національний парк, внесений до списку ЮНЕСКО, відомий своїми прадавніми буковими лісами, що стають об'єктом інтересу для екотуристів з усього світу. Такі екскурсії не лише дарують незабутні враження, а й сприяють екологічному вихованню, формуючи в людей дбайливе ставлення до природи.

Ще один важливий напрям – санаторно-курортний туризм, основою якого є багаті бальнеологічні ресурси регіону. Мінеральні та термальні води широко використовуються в курортах, таких як Поляна, Свалява та Кваси, для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту, опорно-рухового апарату та нервової системи. Термальні джерела сприяють відновленню сил і мають цілющі властивості, що робить ці курорти популярними не тільки серед українців, а й серед іноземних туристів. Санаторії пропонують спеціальні оздоровчі програми, які поєднують гідротерапію з лікувальною фізкультурою та масажем, що перетворює релаксацію на оздоровлення.

Не менш важливу роль відіграє спелеотерапія та грязелікування. Соляні шахти Солотвино є унікальним об'єктом екскурсійного інтересу, де проводять терапію для лікування захворювань дихальної системи. Чисте іонізоване повітря шахт створює особливі умови для оздоровлення, що особливо актуально для людей із захворюваннями легень. Крім того, грязелікування доповнює оздоровчі програми і підвищує інтерес тих, хто шукає альтернативні методи лікування.

Зауважимо, що Карпати – це не лише природні ландшафти, а й багатий спектр туристичних об'єктів, які активно використовуються для екскурсійної діяльності, створюючи унікальні можливості для розвитку екотуризму, культурного та оздоровчого відпочинку.

Важливим елементом екотуризму є оленячі ферми, де туристи мають можливість спостерігати за оленями в їх природному середовищі, вивчати їх поведінку і навіть брати участь у годуванні тварин. Це не лише захоплюючий досвід, а й важливий елемент просвітницької діяльності, яка сприяє підвищенню обізнаності відвідувачів про збереження тварин. Крім того, в тури часто входять дегустація місцевої продукції та майстер-класи з виготовлення сувенірів, що сприяє розвитку місцевої економіки та популяризації сільського зеленого туризму.

Ферми равликів пропонують відвідувачам дізнатися про технологію вирощування равликів і їхнє використання в кулінарії та косметології. Туристи можуть спостерігати за процесом вирощування, дегустувати делікатеси з равликів та ознайомитися з косметичними засобами на основі равликового слизу. Такі екскурсії є чудовим поєднанням гастрономічного туризму та пізнавальних розваг, що дозволяє відвідувачам глибше зануритися в культуру регіону.

Невід'ємною частиною туристичної інфраструктури Карпат є гірські підйомники. Вони забезпечують легкий доступ до гірських вершин і оглядових майданчиків, пропонуючи захопливі панорами. Підйомники працюють цілорічно, дозволяючи насолоджуватися як засніженими схилами взимку, так і зеленими луками влітку. Завдяки підйомникам екскурсії стають більш комфортними та доступними для широкої аудиторії, що підвищує привабливість Карпатського туристичного регіону.

Природну красу та історичну спадщину поєднують у собі Скелі Довбуша, приваблюючи не лише любителів природи, а й шанувальників історії, адже ці скелі пов'язані з легендами про опришка Олексу Довбуша. Екскурсії сюди дають можливість насолодитися фантастичними пейзажами, піднятися на оглядові майданчики та дізнатися про історичні події. Це місце особливо популярне серед туристів, які прагнуть поєднати активний відпочинок із пізнанням культури.

Перлиною Карпат водоспад Шипіт. Його водоспади привертають увагу туристів цілий рік. Літні відвідувачі насолоджуються прохолодою водоспаду, а взимку милуються замерзлими потоками. Шипіт також є центром фестивального туризму, оскільки тут щорічно проходять різноманітні фестивалі та масові заходи, що сприяє розвитку регіонального туризму та приваблює велику кількість відвідувачів.

Водоспад Прибій дарує можливість відпочити від міської метушні, насолодитися природною красою та шумом води. Цей об'єкт часто відвідують любителі усамітненого відпочинку, що робить його ідеальним для екскурсій, орієнтованих на медитативний туризм.

Крім природних ресурсів, Закарпаття багате на історико-культурні пам'ятки. У регіоні збереглися 13 середньовічних замків, серед яких Мукачівський, Ужгородський та Чинадіївський перебувають у відмінному стані й зацікавлюють туристів. Особливу увагу привертають дерев'яні церкви XVII-XIX століть, яких збереглося 118. Місцеві ремесла, такі як гончарство, різьба по дереву та лозоплетіння, додають унікальності екскурсійній діяльності.

Зелений туризм активно розвивається в сільській місцевості, де відвідувачі можуть насолоджуватися природою, рибалити, полювати або збирати гриби та ягоди. Господарі садиб пропонують унікальні програми відпочинку, знайомлять із місцевими ремеслами та організують екскурсії до культурних і природних об'єктів. Усе це робить Закарпаття одним із найперспективніших регіонів для розвитку туризму, здатним привертати увагу туристів із різноманітними інтересами та потребами.

Значний потенціал для розвитку туристичної галузі завдяки своїм природним та історичним ресурсам має також Вінницька область, хоч і не є культурним центром України,

Природні ресурси регіону є основою для організації різних видів екскурсій, спрямованих на знайомство з унікальними ландшафтами, водними об'єктами та лікувальними джерелами.

Серед ключових природних об'єктів слід відзначити Лядівський скельний монастир, розташований на високій кручі над Дністром. Це місце вражає не лише своєю природною красою, а й духовною атмосферою, що робить його ідеальним для паломницьких і природничих екскурсій.

Іншим цікавим природним об'єктом є цілющі джерела та мінеральні води Хмільника, які використовуються для оздоровлення. Туристи можуть поєднувати екскурсійні прогулянки з лікувальними процедурами, що створює унікальний туристичний продукт, який поєднує рекреацію та оздоровлення.

Вінницька область багата на історико-культурні пам'ятки, які доповнюють природний потенціал регіону. Наприклад, палац Потоцьких у Тульчині є важливим культурним центром, де проводяться різноманітні фестивалі, концерти та екскурсії. Цей палац поєднує архітектурну велич із розкішним парком, що робить його чудовим місцем для організації екскурсій.

Немирівський палац княгині Щербатової також заслуговує на увагу завдяки своїй архітектурній красі та багатій історії. Поблизу

розташоване одне з найбільших скіфських поселень в Україні, що дозволяє організувати пізнавальні маршрути, пов'язані з археологічними дослідженнями.

Окрему увагу слід приділити народним ремеслам і культурним заходам. Наприклад, у селі Бубнівка збереглося унікальне ремесло – виготовлення керамічних виробів. Відвідувачі можуть не лише побачити процес створення кераміки, а й взяти участь у майстер-класах, що додає туристичному досвіду інтерактивності.

Крім того, Вінниччина славиться своїми фестивалями, зокрема фестивалем «OPERAFEST-TULCHYN», який проводиться у Тульчині на території палацу Потоцьких. Такі заходи сприяють залученню туристів і популяризації культурного надбання регіону [3].

В сутності природні туристичні ресурси Вінницької області є потужним інструментом для розвитку екскурсійної діяльності. Їх поєднання з історико-культурними пам'ятками та ремеслами дозволяє створювати різноманітні туристичні маршрути, які задовольняють інтереси як українських, так і іноземних туристів. Розвиток екскурсійної діяльності сприяє не лише підвищенню економічного потенціалу регіону, а й збереженню його унікальної культурної спадщини, завдяки чому Вінниця стає важливим туристичним центром України.

В Україні налічується понад 50 національних природних парків та 19 біосферних заповідників. Вони є не лише об'єктами охорони природи, але й популярними туристичними локаціями [4].

Шацький національний надровинний парк, відомий своїми озерами, серед яких найбільші Світязь, вірізняючою кришталево чистою водою та можливостями для відпочинку. Подібні екскурсії стають не тільки оздоровчим, але й екологічним навчанням туристів. Шацький національний природний парк – це унікальний куточок природи України, який завдяки своїм природним багатствам став важливим осередком екотуризму. Розташований у Волинській області, цей парк відомий своїми численними озерами, серед яких найвідомішим і найбільшим є озеро Світязь. Прозорість води, мальовничі краєвиди та багаті рекреаційні можливості приваблюють сюди тисячі туристів щороку. Проте значення Шацького парку виходить далеко за межі звичайного відпочинку – він також виконує важливу роль у формуванні екологічної свідомості у відвідувачів.

Україна багата на водні ресурси, які часто використовуються в екскурсійній діяльності. Дніпро, Дунай, Південний Буг і Дністер є популярними маршрутами для організації водних екскурсій. Крім того, екскурсії на острів Хортиця, розташований на Дніпрі, включають в себе історичний контекст, адже цей об'єкт є символом козацької епохи.

Унікальною природною пам'яткою є дельта Дунаю, де організовуються екскурсії з орнітологічним і екологічним нахилом. Туристи можуть спостерігати за рідкісними видами птахів та дізнатися більше про екосистему цього регіону.

Попри великий потенціал, використання природних туристичних ресурсів стикається з рядом проблем. Несанкціоноване будівництво, надмірний туристичний потік, відсутність інфраструктури та недостатнє фінансування природоохоронних заходів часто призводять до деградації природних об'єктів.

Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати принципи сталого туризму, які передбачають збалансований підхід до використання природних ресурсів та їх збереження для майбутніх поколінь. Важливо також підвищувати рівень екологічної освіти серед населення та туристів.

Отже, природні туристичні ресурси України є важливим елементом розвитку екскурсійної діяльності. Їхнє ефективне використання сприяє популяризації туризму, економічному розвитку регіонів та формуванню екологічної свідомості суспільства. Організація екскурсійних маршрутів на основі природних ресурсів потребує відповідального підходу, що враховує як комерційні, так і екологічні аспекти. У цьому контексті розвиток екскурсійної діяльності на базі природних ресурсів може стати одним із ключових напрямків сталого розвитку туризму в Україні. Природні ресурси регіону забезпечують різноманіття туристичних напрямів, від екологічних прогулянок і етнографічних турів до санаторно-курортного лікування та оздоровлення в соляних шахтах. Використання цих ресурсів у екскурсійній діяльності сприяє не лише економічному розвитку регіону, а й поширенню екологічних знань та покращенню здоров'я туристів. Це яскравий приклад гармонійного поєднання природної краси та людської турботи про навколишнє середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 16.11.2024).
2. Архієреєв С. І., Баранова В. В., Варава К. М. Розвиток бальнеологічного туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм», 2019. С. 153–163.
3. Еколого-географічна характеристика Вінницької області. Geograf : веб-сайт. URL: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraineworld/267-ref22041101> (дата звернення: 16.11.2024).
4. Криволапов Е. А. Рекреаційні комплекси. навч. посіб. Запорізький національний університет, 2020. С. 6-7. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/5131/1/KRYVOLAPOV20.pdf> (дата звернення: 16.11.2024).